

УДК 792

Цитування:

Сорока М. В. Мистецький ракурс творчості В. Винниченка в контексті сценічного рішення його літературних творів. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 4. С. 190-195.

Soroka M. (2021). The artistic perspective of V. Vynnychenko's creativity in the context of the stage solution of his literary works. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 4, 190-195 [in Ukrainian].

Сорока Марина Василівна,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури та майстерності актора Київського національного університету культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0509-8508>
marysya-@ukr.net

МИСТЕЦЬКИЙ РАКУРС ТВОРЧОСТІ В. ВИННИЧЕНКА В КОНТЕКСТІ СЦЕНІЧНОГО РІШЕННЯ ЙОГО ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Мета роботи. Висвітлити різні аспекти тлумачення художніх експериментів театральних постановок за творами В. Винниченка з урахуванням загального концепту їх художньо-естетичної специфіки, жанрово-стилістичних ознак та оригінальної мистецької манери драматурга. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні культурно-історичного методу для аналізу інтерпретації драматургічних творів В. Винниченка, своєрідних ключових творчих процесів, режисерських трактувань його п'єс як майбутніх сценічних форм; мистецтвознавчого методу для осмислення художньо-творчої діяльності драматурга в контексті еволюції і прогресивних ідей у мистецтві театру; методу моделювання для аналізу моделі-постановки конкретного відповідного періоду творчості драматурга; структурно-функціонального методу для дослідження основних орієнтирів в організації творчого процесу над сценічним твором. **Новизна дослідження** полягає у проведенні образно-стилістичного, художньо-композиційного аналізу еволюційного процесу творчості В. Винниченка як драматурга-модерніста початку двадцятого століття. **Висновки.** Маємо всі підстави констатувати, що поява постаті В. Винниченка була непересічною подією: його феномен і в тому, що це один з небагатьох в українській і світовій літературі митців, хто став класиком за життя. На основі зіставлення літературних першоджерел і вистав можна зазначити, що відбувався експеримент і пошук нових сценічних форм. І особливості інтерпретації творів В. Винниченка в українському театрі полягають у тому, що її визначали різні компоненти сценічного дійства, а також суспільно-історичний і культурний контексти життя України, котрі обумовлювали експерименти, методи і форми інтерпретації літературної основи.

Ключові слова: В. Винниченко, драматург, театр, режисер, вистава.

Soroka Marina, Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Directing and Actor's Skills, Kyiv National University of Culture and Arts

The artistic perspective of V. Vynnychenko's creativity in the context of the stage solution of his literary works

The purpose of the article is to highlight different aspects of the interpretation of artistic experiments of theatrical performances based on the works of V. Vinnichenko, taking into account the general concept of their artistic and aesthetic specificity, genre and stylistic features, and the original artistic manner of the playwright. **The research methodology** consists in the application of the cultural-historical method to analyze the interpretation of V. Vinnichenko's dramatic works, peculiar key creative processes, director's interpretations of his plays as future stage forms; art history method for comprehending the artistic and creative activities of a playwright in the context of evolution and progressive ideas in the art of theater; a modeling method for analyzing the model-setting of a specific period of the playwright's work; a structural-functional method for the study of the main guidelines in the organization of the creative process over a stage work. **The scientific novelty** of the research lies in carrying out a figurative-stylistic, artistic compositional analysis of the evolutionary process of V. Vinnichenko's creativity as a modernist playwright of the early twentieth century. **Conclusions.** There is every reason to state that the appearance of the figure of V. Vynnychenko was an extraordinary event: his phenomenon also lies in the fact that he is one of the few in Ukrainian and world literature who became a classic during his lifetime. Based on a comparison of literary sources and performances, it can be noted that there was an experiment and a search for new stage forms. And the peculiarities of the interpretation of V. Vinnichenko's works in the Ukrainian theater lie in the fact that it was determined by different components of the stage performance, as well as the socio-historical and cultural contexts of the life of Ukraine, which determined the experiments, methods, and forms of interpretation of the literary basis.

Keywords: V. Vinnichenko, playwright, theater, director, performance.

Актуальність теми дослідження. Твори українських драматургів минулого, їх художньо-естетична цінність не перестають хвилювати сучасних діячів театального мистецтва своєю ідейною спрямованістю у вирішенні актуальних проблем людського буття. Одним з основних завдань сучасного українського мистецтва є об'єктивне вивчення його історії з метою з'ясування значення художнього доробку самотніх творців: переглядаються узвичаєні поняття і явища, зв'язки між життєвими реаліями та специфікою їх художнього осмислення. Серед відомих драматургів ХХ століття почесне місце займає письменник, громадський діяч В. Винниченко (1880–1951), вагомий внесок якого у розвиток сценічного мистецтва важко переоцінити – його вишукана драматургія сприяла інтелектуальному і моральному оновленню мистецтва театру України. Театральна спадщина творчості В. Винниченка є вагомим надбанням української культури, проте частково втраченим, недостатньо вивченим в архівних матеріалах, а в цілому – малодослідженим і належно не оціненим. Систематизація інформації про сценічні рецепції творів письменника в різні історичні періоди ХХ – поч. ХХІ ст. уможливило відтворення цілісної об'єктивної картини розвитку українського театру, а також поширення набутого досвіду з метою його використання режисерами, акторами, художниками, сценографами та іншими діячами сучасного культурно-мистецького процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз різних джерел в літературознавчій та мистецтвознавчій рецепції творчості В. Винниченка за понад століття дає підстави чітко виокремити два етапи. Перший (прижиттєвий) спостерігається в першій третині ХХ ст. У цей час постать письменника в контексті історії української культури оцінювали літературознавці й театральні діячі В. Василько, М. Вороний, С. Єфремов, Я. Мамонтов, Ю. Смолич та ін., відзначаючи злободенність порушених митцем проблем (мораль, кохання, статеві стосунки, батьківство, материнство, політична боротьба й ін.), його «європейську естетику» (М. Вороний), «командну роль у цілому стані українського театру» (Ю. Смолич).

Після майже 60-літнього замовчування В. Винниченка в Україні в другій половині 1980-х рр. розпочався другий етап, зумовлений реабілітацією митця, більш плідний в осмисленні його спадщини та її інсценізації.

Г. Веселовська, І. Волицька, В. Гуменюк, А. Гурбанська, Л. Дем'янівська, Н. Корнієнко, Г. Костюк, П. Кравчук, А. Липківська, В. Марко, С. Михіда, Л. Мороз, В. Панченко, Л. Танюк та ін. звертають увагу на різні аспекти тлумачення в українському театрі художніх експериментів В. Винниченка у сфері людської моралі, з'ясовують їх художньо-естетичну специфіку.

Метою роботи є висвітлення різних аспектів тлумачення художніх експериментів театральних постановок за творами В. Винниченка з урахуванням загального концепту їх художньо-естетичної специфіки, жанрово-стилістичних ознак та оригінальної мистецької манери драматурга.

Виклад основного матеріалу. Художньо-творча діяльність В. Винниченка, специфіка інтерпретації його творів в українському театрі ХХ – поч. ХХІ ст. вельми складна й багатогранна, пов'язана з широким колом літературно-мистецьких, естетичних і теоретичних питань (відношення літератури та сценічного мистецтва до дійсності, розвиток творчих напрямів, традиції і новаторство, специфіка творчості літературної, театральної та ін.). Розкриття реальних зв'язків літературного доробку В. Винниченка та українського театру в їхньому розвитку, з'ясування художніх особливостей вистав за п'єсами та прозовими творами митця як художньої традиції дає змогу висвітлити ознаки динаміки українського культурно-мистецького процесу в різні історичні періоди.

У першій третині ХХ ст. твори В. Винниченка та вистави за його п'єсами в українських театрах оцінювали в контексті реалій тогочасного театального життя літературознавці й театральні діячі. Так, у 1929 р. Ю. Смолич наголосив: «Зміцнівши, як драматург, напередодні революції – в час ідейного зламу й найбільшого занепаду художньо-організаційних форм театру в Україні, в час художньої вивершеності й рафінації руського дворянського театру, – В. Винниченко силою таланту свого, оригінальною мистецькою манерою посів по праву місце духобудника нової для українського театру культури» [10, 118]. Розмірковуючи про створення письменником актуальної для українського театру літературної бази, яка наштовхує глядача не тільки на співпереживання з автором, а й на глибинні роздуми про важливі сенси людського буття, Ю. Смолич слушно констатував: «значення цього драматурга для українського театального мистецтва таке

велике, що, не перебільшуючи, можна говорити про його командну роль у цілому стані українського театру» [10, 118].

Вистави за п'єсами В. Винниченка (режисери – Іван Мар'яненко, Лесь Курбас, Гнат Юра) були знаковими в театральному житті України 1910–20-х років. Стосовно тогочасного сценічного процесу слушною є думка Г. Веселовської: «Витіснення, заміщення «новим» мистецтвом «старого», а не толерантне їхнє співіснування, виявилось в Україні чи не найгостріше, оскільки критичне ставлення до національних сценічних традицій мало місце в українському мистецтві ще в 1910-ті роки. Вже тоді хатяни, об'єднані довкола часопису «Українська хата», вельми критично ставилися до репертуару українських труп, зокрема до театру М. Садовського, наголошували на прерогативах модерністської драматургії Лесі Українки, В. Винниченка, Г. Хоткевича, О. Олеся та ін. Із змінами насамперед соціальних, естетичних орієнтирів, і особливо національних, що сталися в українському мистецтві протягом 1918–1919 рр., розуміння національних театральних традицій набрало ще більш полемічного характеру» [4, 166-167].

В. Винниченко належить до драматургів, які тісно контактували з театральним середовищем. Митець мав досвід творчого спілкування з популярними режисерами й акторами свого часу, що сприяло розвитку його театального мислення. Володимир Винниченко поставив собі за мету зробити внесок у європеїзацію українського театру і на рівні змісту, і на рівні форми, хоча йому не завжди вдавалося звільнитися від шаблонів «старої» школи, уникнути мелодраматичних штампів на догоду публіці.

П'єса В. Винниченка «Базар» (1910) майже одразу після публікації стала широковідомою і в Україні, і за її межами. На сьогодні відомі лише поодинокі свідчення про конкретні постановки цієї драми, однак маємо підстави думати, що цей твір інсценізувався часто. Варто також зазначити, що, зважаючи на складність політичної ситуації, деякі рецензії на постановки «Базару» відлунюють соціалістичним пафосом, а подекуди й прямою пропагандою чи, навпаки, критиканством творчого методу тільки через незгоду із громадянською позицією автора.

Молодий театр Леся Курбаса відкрився саме п'єсою Володимира Винниченка «Базар», прем'єра якої відбулася в березні-квітні 1917 р. у Святошині. Вистава пройшла з відчутним молодечим темпераментом, здобула

успіх у глядачів і фактично знаменувала народження нового професіонального мистецького організму, який прибрав собі назву: «Молодий театр у Києві» (мова йде про постановку вистави в Троїцькому народному домі, його за відсотки погодився надати молодій трупі Микола Садовський) [3, 121].

Про постановки Лесем Курбасом п'єс В. Винниченка дуже довго намагалися взагалі мовчати, адже і про самого автора, так і про його драматургічну спадщину було дуже довго «забуто». Не писати про виставу «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» було неможливим, адже вона користувалась шаленим успіхом, та й тематика її була далека від революційної, і тому слова деяких молодотеатрівців про те, що Лесь Курбас був незадоволений тим, що для першої постановки вони взяли п'єсу В. Винниченка, де «дешеві нахили людини рекламуються як героїчні вчинки» [3, 182], є звичайнісіньким намаганням «реабілітувати» Леся Курбаса в очах радянської влади.

З-поміж інших інтерпретацій драматичних творів В. Винниченка п'єса «Базар» вирізняється ще й тим, що її сценічним втіленням одного разу займався сам автор, зважившись на цікавий експеримент. Це відбулось у 1912 р. на сцені аматорського театру при українському соціал-демократичному товаристві «Воля» на Галичині. Як свідчить Ірина Волицька, вистава здобула визнання серед громадськості Львова. Успіх вистави значною мірою зумовило й те, що автор-режисер залучив до її сценографічного оформлення талановитого художника Михайла Бойчука, який створив для «Базару» «гарні декорації», що відзначив рецензент М. Лозинський [9, 136]. Факт залучення до інсценізації «Базару» неординарного художника «відхилиє завісу і над задумом режисера». Має рацію І. Волицька: «Доручаючи оформлення Бойчукові, мистецтво якого несло у собі потужне монументально-узагальнююче начало, Винниченко, ймовірно, прагнув надати виставі символічного звучання, зацентувати на «вічності» піднятих його п'єсою проблем» [5, 136].

Чи бачив виставу В. Винниченка Лесь Курбас – невідомо, а от з мистецтвом М. Бойчука був знайомий добре. І через п'ять років, здійснюючи постановку вистави «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» у Молодому театрі, він як режисер виявить у виборі художника солідарність із драматургом. Над п'єсою В. Винниченка Лесь Курбас працюватиме з

М. Бойчуком, надаючи виставі узагальненого, понадособового, «літургійного» звучання.

П'єса В. Винниченка «Брехня» – одне з найдосконаліших явищ у світовій драматургії. Її появу зумовила попередня – «Дорогу красі», котра стала для письменника своєрідним індикатором на можливість здобути популярність. «Брехня», написана й опублікована в 1910 р., була в українських театрах однією з найпопулярніших, подібно до драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь». На українській сцені п'єса «Брехня» мала найбільше сценічних інтерпретацій. В. Гуменюк назвав драму «Брехня» «справжнім шедевром автора», яка «привернула особливу увагу критики і, що особливо цінно, – театрив» [6, 163]. У цьому творі В. Винниченко вдається до аналізу глобальних проблем, які століттями хвилюють людство. Як майстер інтелектуальної драми він ставить глибоко філософські загальнолюдські одвічні питання про любов до ближнього, добро і зло, правду і брехню й ту тонку грань, на якій вони переходять з одного в інше.

Вистава за п'єсою В. Винниченка «Брехня» на кону театру Миколи Садовського мала значний успіх, її називали початком нового, європейського театру. Режисер-постановник вистави Іван Мар'яненко захопився своєрідним «поєднанням у п'єсі актуальної моральної проблематики з її філософським звучанням – що є істина?» На думку митця, це питання було і лишається найголовнішим, над яким б'ється людський розум, бажаючи пізнати мету і сенс існування людини і світу, що її оточує» [8, 17].

В. Винниченко в час інсценізації його п'єси трупом Миколи Садовського перебував у еміграції і на прем'єру приїхав нелегально й не був повністю задоволений сценічним втіленням своєї п'єси [8, 17], а історик театру Д. Антонович взагалі свідчив, що «сам автор, інкогніто будши в театрі на першій виставі, не пізнавав ні свого твору, ні свого замислу» [2, 204].

П. Кравчук пояснює «легке» незадоволення В. Винниченка тим, що «літературна «Брехня» не мала адекватного звучання в сценічній постановці. Основною причиною була непідготовленість київського театру до сприйняття нової драматичної стилістики. Окремі виконавці грали щиро, соковито, навіть з певним ефектом, але – як у звичайній побутовій п'єсі» [8, 17].

Із рецензії П. Богацького ми дізнаємося, що в сезоні 1910–1911 років виставу показали

4 рази, і щоразу вона йшла з аншлагами. Критик висловив і надзвичайно важливу й цінну думку про те, що саме постановка п'єси В. Винниченка ознаменувала початок театральної реформації, що саме завдяки їй люди почали ходити до театру більше і з більшим задоволенням: «Український театр вперше давав матеріал інтересний і новий для думки, для чуття, вперше вабив публику, нашу байдужу і холодну до всього публику, до себе оригінальною, серйозною і цікавою драмою. Театр вдарив по нерву сучасности, торкнув боляче питання інтелігенції і вона одізналась і почала ходити в «український театр»... Цього раніш не бувало» [1, 20]. Завершує свою рецензію П. Богацький доволі патетично: «З часу постановки «Брехні» ми можемо рахувати нову еру в історії нашого театру. Цею постановкою зроблено новий крок в розвитку його» [1, 20].

У наступному сезоні вистава «Брехня» в театрі Миколи Садовського була поновлена. За свідченнями критика В. Короліва, порівняно з першою виставою, п'єса «йде добре, – все ж таки її, так мовити, далеко не використано, не надано їй душі живої, не оброблено не обточено її так, як вона того варта і як те може зробити такий сильний театр, як театр Садовського» [11, 4].

Микола Садовський через кілька років втретє особисто відновлює «Брехню». Прем'єра відбулася 5 жовтня 1916 р. Роль Наталії Павлівни виконувала М. Малиш-Федорець, роль Тося – Лесь Курбас, а на решту ролей були призначені ті ж самі актори. «У ролі Наталії Павлівни, за свідченням очевидця В. Василька, М. Малиш-Федорець грала нерівно. Психологічне заглиблення в характер не було її покликанням, бракувало тонкої розробки логіки мислення героїні, через що і роль, і вистава багато втрачали. Зате Лесь Курбас у ролі Тося був справжнім відкриттям», – зазначає П. Кравчук [...] Курбасівський Антось – це інтелігентний студент: безпосередній, щирий, симпатичний «юнак-вогник», як його називала головна героїня» [8, 18].

Через кілька місяців після першої вистави (20 січня 1911 р., театр Миколи Садовського), 25 травня 1911 р., відбулася прем'єра вистави «Брехня» на сцені Львівського театру «Руська бесіда» (режисер – Йосип Стадник). Із рецензії М. Лозинського ми дізнаємося, що ця постановка вперше була представлена глядачам ще 8 травня в Чернівцях, де театр був на гастролях. Там же знаходимо й інформацію, що Й. Стадник з виставою В. Винниченка

«Брехня» об'їздив багато українських міст [9]. Окремі виконавці, на думку критиків, були слабшими, проте, як оцінювали рецензенти, вистава була міцним загальним переконливим сценічним ансамблем, котрий виражався в потребі заглиблення в ідею твору, виразністю психологічних нюансів взаємин персонажів і «неголосними» ефектами у відтворенні образів «ірреальних сценічних постатей». І. Волицька вважає, що вистава театру «Руська бесіда» була вдалішою, адже «виконавська манера галицьких акторів більше відповідала стилістиці п'єси. Критики хвалили їх за «сценічну інтелігентність» [5, 135].

Також драма «Брехня» була поставлена в 1911 р. в Одеса в Українському клубі аматорською групою. У тому ж таки 1911 р. п'єса «Брехня» була поставлена трупю Т. Колесніченка в Катеринославі (нині Дніпро). Головну роль Наталії Павлівни виконувала актриса Атаманська. 16 квітня 1921 р. п'єсу «Брехня» поставила трупа Українського Незалежного Театру, в яку входили актори із довоєнного театру «Руська бесіда». У 1923 р. на сцені Українського Незалежного Театру, який набув іншої назви – «Українська бесіда», знову з'являється п'єса В. Винниченка «Брехня», постановку якої здійснив О. Загаров, котрий очолив цей театр у 1921 р.

Драма «Брехня» стала справжнім шедевром В. Винниченка, привернувши особливу увагу критики і, що особливо важливо, – театрів. Поставлена на багатьох сценах Росії, п'єса здобула широку популярність і за межами імперії, зокрема в Німеччині, країнах Кольського півострова – на батьківщині творців нової європейської драми, Італії. «Брехня» була однією з перших п'єс В. Винниченка, що піддавалась осмисленню як власне «нова» драма. М. Вороний ставив драму «Брехня» в один ряд із творами Гауптмана, Ібсена, Метерлінка, Пшибишевського, Чехова.

Проте, починаючи з 30-х і майже до кінця 80-х років ХХ ст., художня спадщина письменника заборонялася радянською владою. Українські театри спочатку не мали можливості здійснювати постановки за драмами В. Винниченка, а пізніше практично не знали про такого митця. У період «штучного» забуття п'єси В. Винниченка ставилися тільки на закордонних сценах іноземними режисерами чи представниками української діаспори, які рідко зверталися до творів письменника через неоднозначність його постаті в політиці й суспільстві.

П. Федченко навіть у 1988 р., коли вже фактично можна було вільно вести мову на різні теми, обговорювати новітні питання моралі, усе ще стверджував, що теорія «чесності з собою» «штучно сконструйована» і через неї В. Винниченко потрапив «в обійми індивідуалістичного міщанства» [12, 4], хоча в подальшому вищезгаданий критик зробить дуже багато для того, щоб повернути В. Винниченка в українську культуру. Як слушно відзначив Г. Костюк, В. Винниченко був українським письменником, політичним і державним діячем, «творчий дух якого позначився на всьому культурному й суспільному житті українського народу першої чверті ХХ сторіччя» [7, 256].

Новизна дослідження полягає у проведенні образно-стилістичного, художньо-композиційного аналізу еволюційного процесу творчості В. Винниченка як драматурга-модерніста початку двадцятого століття.

Висновки. Маємо всі підстави констатувати, що поява постаті В. Винниченка була непересічною подією: його феномен і в тому, що це один з небагатьох в українській і світовій літературі митців, хто став класиком за життя. На основі зіставлення літературних першоджерел і вистав спостерігається експеримент і пошук нових сценічних форм (виведення із сюжетно-образного ряду деяких героїв, введення інших, символічні деталі й ін.). Особливості інтерпретації творів В. Винниченка в українському театрі полягають у тому, що її визначали різні компоненти сценічного дійства (режисерська концепція, спосіб вираження актора, сценографія, музичне оформлення й ін.), а також суспільно-історичний і культурний контексти життя України, котрі обумовлювали експерименти, методи і форми інтерпретації літературної основи та визначали особливості її сприйняття професійною критикою і масовим глядачем.

Література

1. Alienus. [Богацький П.]. Нова драма (з приводу постановки «Брехні» В. Винниченка трупою М. Садовського). Українська хата. 1911. № 3. С. 187.
2. Антонович Д. Триста років українського театру, 1619–1919. Прага, 1925. 272 с.
3. Бондарчук С. «Молодий театр». Чому я взявся за перо? Молодий театр. Генеза. Завдання. Шляхи. Київ : Мистецтво, 1991. С. 103–166.
4. Веселовська Г. І. Український театральний авангард. Київ : Фенікс, 2010. 368 с.
5. Волицька І. В. Театральна юність Леся Курбаса (проблема формування творчої

особистості). Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1995. 152 с.

6. Гуменюк В. І. Сила краси: Проблеми поетики драматургії Володимира Винниченка : монографія. Сімферополь, 2001. 340 с.

7. Костюк Г. Зустрічі і прощання. Київ : Смолоскип. 2008. 507 с.

8. Кравчук П. Драматургія В. Винниченка на сцені театру М. Садовського. Український театр. 1999. № 4. С. 16–20.

9. Лозинський М. «Брехня» Винниченка на сцені. Діло. 1912. № 51.

10. Смолич Ю. Нові п'єси В. Винниченка («Над», «Великий секрет», «Кол-Нідре»). Українське літературознавство. 1993. Вип. 57. С. 118–133.

11. Старіш В. [Королів В.] «Брехня» В. Винниченка. Рада. 1911. 4 лют.

12. Федченко П. Повернення із забуття. Культура і життя. 1988. № 52.

References

1. Bogatsky P. (1911). A new drama (3 scenes of V. Vynnychenko's production of "Lies" by M. Sadovsky's coffin). Ukrainian house. № 3.187. [in Ukrainian]

2. Antonovych D. (1925). Three hundred years of Ukrainian theater, 1619-1919. Prague, 272. [in Ukrainian]

3. Bondarchuk S. (1991). "Young Theater". Why did I take the pen? Young theater. Genesis. Task. Ways. Kyiv: Mystetstvo, P. 103–166. [in Ukrainian]

4. Veselovskaya GI (2010). Ukrainian theatrical avant-garde. Kyiv: Phoenix, 368. [in Ukrainian]

5. Volytska IV (1995). Theatrical youth of Lesya Kurbas (the problem of forming a creative personality). Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 152. [in Ukrainian]

6. Humeniuk VI (2001). The power of beauty: Problems of poetics of drama by Vladimir Vynnychenko: monograph. Simferopol, 340. [in Ukrainian]

7. Kostyuk G. (2008). Meetings and farewells. Kyiv: Smoloskip. 507. [in Ukrainian]

8. Kravchuk P. (1999). Dramaturgy of V. Vynnychenko on the stage of the M. Sadovsky Theater. Ukrainian theater. № 4. 16–20. [in Ukrainian]

9. Lozynsky M. (1912). "Brechnja" Vynnychenko on stage. Work. № 51. [in Ukrainian]

10. Smolych Y. (1993). New plays by V. Vynnychenko ("Over", "Big Secret", "Kol-Nidre"). Ukrainian literary criticism. Iss. 57. 118–133. [in Ukrainian]

11. Starish V. (1911). "Brechnja" by V. Vynnychenko. Rada. 4 Feb. [in Ukrainian]

12. Fedchenko P. (1988). Return from oblivion. Culture and life. № 52. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 04.10.2021

Отримано після доопрацювання 22.10.2021

Прийнято до друку 28.10.2021